

LISA 1: Kokkuvõte Baltikumis ja Rootsis läbiviidud ankeetküsitluse vastustest.

LISA 1

Kokkuvõte Baltikumis ja Rootsis läbiviidud ankeetküsitluse vastustest.

Sissejuhatus

Juulis 2004 saatis SHIA laiali ankeetküsitlused, mis käsitlesid nüüdseks lõppenud arengualast koostööd Baltikumis SHIA liikmesorganisatsioonide ja nende Baltimaade partnerite vahel. Ankeedid sisaldasid rea omapoolse hinnangu andmist puudutavaid küsimusi. Küsimused olid struktureeritud kuuest erinevast arenguvaldkonnast lähtudes: 1) Koostöö mõju demokraatia arengule koostööorganisatsioonides, 2) Koostöö mõju organisatsiooni aktiivsusele ühiskonna mõjutamisel, 3) Koostöö mõju üksikute liikmete heaolule, 4) Koostöö mõju üldsuse hoiakule, 5) Koostöö Rootsi organisatsiooniga, 6) Tulevik.

Kokku saadeti 21 ankeeti rootsi liikmesliitudele, kes tegelesid arengualase koostööga Baltikumis. Kuna üks liit võis olla seotud rohkem kui ühe koostööprojektiga, võis sama liit saada mitu ankeeti. 21:st ankeedisajast vastasid 15.

21 ankeeti saadeti ka koostööpartneritele Baltikumist – kaks Eestisse, kümme Lätisse, kuus Leedusse ja kolm regionaalsetele struktuuridele. Vastuseid tuli 12. Kahele ankeedile vastasid kaks erinevat isikut samast koostööorganisatsioonist, niisiis lakunud vastuste kogusumma oli 14 – kolm Eestist, seitse Lätist, kolm Leedust ja üks regionaalsetelt struktuuridelt. Vastajatele Baltikumist maksti välja kompensatsioon 'a 500 krooni.

Enamik Baltikumis läbiviidud koostööprojektidest olid fookuseeritud organisatsioonide arengule. Niisiis oli ka kõnesoleva ankeetuurimuse põhirõhk asetatud just arenguvaldkondadele. Loomulikult on vastused ja kogemused paljudes punktides erinevad, aga samas on koostööst saadud kogemuste ja saavutatud tulemuste osas ka palju kokkulangevat. Alljärgnev kokkuvõte annabki ülevaate neist kokkulangevustest.

Koostöö mõju demokraatia arengule koostööorganisatsioonides

- Tundub, et koostööl on enamikel juhtudel olnud oluline mõju koostööorganisatsioonide demokraatlikele struktuuridele.

Enne koostöö algust olid paljud Balti riikide organisatsioonid autoritaarsed ja tunnistasid vaid ülalt-alla võimu, ühe või väheste juhtivate isikute poolt kantud. Koos eneseteadvuse tõusuga on tõusnud ka liikmete mõjuvõim organisatsioonides.

Eelkõige on eneseteadvus tõusnud naissoost liikmete hulgas, kuna mitmetes koostööprogrammides on olulise osana kaasatud soolise võrdsuse küsimused. Nii Rootsist kui Baltikumist laekunud vastuste põhjal on välja tulnud, et liikmete teadlikkus on tõusnud, mis puudutab vajadust osaleda organisatsiooni tegevuses, seda mõjutada ja esitada nõudmisi. Nüüdseks on juhatuse ja liikmete tegevused organisatsiooni töös hoopis uuel tasemel.

Koostöö tulemusena on organisatsioonidel kasvanud eneseusaldus ja kompetents. See on väga oluline organisatsioonisisese demokraatia tugevdamisel.

Mitmed ankeedile vastajad Baltikumist on märkinud, et projekti käigus paranes informatsioonilevik organisatsioonides märgatavalt – ka see tugevab demokraatiat, kuna organisatsiooni tegevusse kaasatakse rohkem inimesi. Ühelt poolt on selle põhjuseks laienenud tehnilised kommunikatsioonivõimalused nagu e-mail, koduleheküljed, telefon, sms jne, kuid teiselt poolt ka see, et organisatsioonil on nüüd rohkem tegevust, mille kohta informatsiooni anda. Mida rohkem organiseerimistööd, seda rohkem potentsiaalseid kohtumispaiku, mis omakorda annab inimestele rohkem võimalusi organisatsiooni tegevuses aktiivselt osaleda – ja see mõjub jällegi positiivselt organisatsioonisisese demokraatia arengule.

Vaatamata paljudele edusammudele on organisatsioonidel siiski veel rida muresid. Baltikumi vastajad tõid sageli esile aktiivsete liikmete vähesust ning majanduslike võimaluste nappust kui kõige tõsisemat organisatsioonide edasiarengut takistavat tegurit. Nii rootsi- kui baltipoolsed organisatsioonid nimetavad asjaolu, et on raske saada liikmeid lahti vanade arusaamade kammitsaist, mis puudutab arstide (ainu)autoriteeti otsuste tegemisel ning liikmete soovi (matust) aktiivselt oma arvamust avaldada ning mõista, milleks on organisatsioon vajalik ja mis rolli see peab täitma.

Mitmed Baltimaade organisatsioonid on panustanud kohalike ühingute arvu laiendamisele, mis on võimaldanud rohkematel inimestel organisatsiooni töös osaleda. Seal, kus tegevuse käivitamine regionaalse või kohalikul tasandil pole ühel või teisel põhjusel õnnestunud, on inimestel, kes elavad näiteks maal, raskem osaleda, ja seda nii halbade transpordivõimaluste kui ka informatsioonipuuduse tõttu.

Juhul, kui mitu erinevat organisatsiooni on üritanud koostööd arendada, on Baltimaade vastajate sõnul raskusi vastastikuse austuse, arusaamise ja usaldusega organisatsioonide vahel.

Koostöö mõju organisatsioonide aktiivsusele ühiskonna mõjutamisel

- Baltimaade organisatsioonide koostöö valitsusasutustega, institutsioonidega ja muude otsuselangetajatega on silmnähtavalt paranenud.

Baltimaade organisatsioonide koostöö valitsusasutustega, institutsioonidega ja muude otsuselangetajatega oli enne projektikoostöö algust enamikel juhtudel suhteliselt olematu. Isegi kui sedalaadi tegevust vahel ette tuli, oli see sihipäratu ja puudulik. Enamik tundis suurt austust valitsusasutuste ja otsuselangetajate vastu, eneseusaldus oli madal ja harva julgeti neile instantsidele läheneda. Täna on

need suhted silmnähtavalt paranenud ning on loodud kontaktid valitsusinstantsidega nii riiklikul kui kohalikul tasandil.

Täna pärivad valitsusinstantsid üha sagedamini organisatsioonide kompetentsuse järele. Paljudel juhtudel on Rootsi organisatsioonidega tehtud koostöö tulemusena hakatud nägema ennast kui “respekteritud organisatsiooni”. Sedamööda, midamööda organisatsioonide ja üksikliikmete usk enesesse on tõusnud, on tõusnud ka organisatsioonide osalemine avalikes aruteludes ning hoopis uuel tasandil sekkutakse nüüd seaduste, dokumentide jm vastuvõtmisse.

Täna, vastupidiselt varasemale, korraldavad organisatsioonid juba oma lgatuslikult avalikke debatte. Mõningatel juhtudel on koostöö viinud selleni, et organisatsioonid on saanud materiaalet toetust riigilt või kohalikele omavalitsustelt. Mõjutustöö ning koostöö ametivõimudega on olnud oluliseks osaks paljudes koostööprojektides.

Baltimaade organisatsioonid märgivad, et täna kajastub nende tegevus palju sagedamini meedias. Projektikoostöö läbi on organiseeritud rohkelt üritusi, mis on äratanud meedia huvi. Baltimaade ankeedivastuste hulgas on selle kohta rohkesti näiteid. Eelkõige on organisatsioonide tegevus äratanud tähelepanu seoses rahvusvahelise puuetega inimeste päevaga, ning konkreetsele puudele pühendatud päevadega nagu näiteks ülemaailmne astmapäev, reumaatikute päev jne. Paljud märgivad, et täna on oluliselt lihtsam oma häält kuuldavaks teha ja oma probleeme valgustada näiteks just regionaalses meedias. Organisatsioonid võtavad nüüd ise meediaga kontakti, et oma tegevusest rääkida, vastupidiselt varasemale, kui oodati meediapoolset algatust. Suhted meediaga on paljudes projektides olnud oluliseks osaks.

Osa Baltimaade organisatsioone märgib, et veelgi efektiivsema mõjutustöö tegemiseks tuleks koguneda foorumiteks või muudeks koostööorganiteks.

Kõik vastajad rõhutavad, et on raske täpselt öelda, mil määral aitas kaasa projekti läbiviimine ja mil määral üldised muutused ühiskonnas peale iseseisvumist, et täna on organisatsioonidesse ja nende töösse hoopis teine suhtumine. Rõhutatakse ka seda, et tänu ühiskonnamuutustele on sotsiaalvaldkond paranenud ning poliitilised otsused on olnud puuetega inimeste organisatsioonide jaoks soodsamad.

Kõige suuremateks probleemideks organisatsioonide mõju suurendamisel ühiskonnas on kujunenud puudulik majanduslik kindlustatud ning aktiivsete ja ettevõtlike liikmete vähesus, kes sooviksid tegeleda erinevate invapoliitiliste küsimustega. Sageli on olnud raske muuta stereotüüpseid hoiakuid – nii ümbritsevas keskkonnas kui ka liikmete endi hulgas. Harjumatus töötada organisatsioonides ning puudulik kogemus demokraatlikest juhtimisviisidest on samuti probleemina välja toodud, vastajate sõnul on kodanikuühiskonna areng endiselt aeglane.

Koostöö mõju üksikute liikmete heaolule

- Suurimaks muutuseks üksikliikmete jaoks on nende eneseteadvuse tõus.

Täna tunnevad liikmed end kindlamana, julgevad nõuda oma õigusi ja aktsepteerivad oma puuet varasemast erineval viisil. Liikmeid võib tihti kohata

kogemusi vahetamas või lihtsalt omavahel suhtlemas. See, et on olnud võimalus kohata teisi omasuguseid, on aidanud isoleeritusest välja rabelda. Baltimaade küsitletud on märkinud, et koostööprojektid on palju kaasa aidanud rahvusvaheliste suhete tekkele.

Kuna enamikus organisatsioonides on vedavaks jõuks naised, võib täheldada, eelkõige on tõusnud just naiste eneseusaldus. Muidugi on erinevused maal ja linnas. Maal on transport halvemini kättesaadav, samuti on raskem informatsioonile ligi pääseda, ning mitmete vastajate sõnul ei ole maaelanikud seetõttu projektitööst osa saanud samas ulatuses.

Tõhusam ja üha kasvav infolevik organisatsioonides on paljus kaasa aidanud, et liikmed on saanud põhjalikumaid teadmisi oma puude kohta – asi, mis on määrava tähtsusega inimese identiteedi ja eneseusalduse kujunemisel. Mainitakse ka, et koostööprojektist on olnud koguni sel määral abi, et osa liikmeid on sõandanud endale väljaspool kodu tööd otsida.

Varasemal ajal oli tavaline, et organisatsioonide töö oma nõudmiste esitamisel piirdus abivahenditega, ravimitega jne. Osa organisatsioone näiteks tegeles oma liikmetele ravimite jaotamisega. Projektikoostöö tulemusena on organisatsioonide töö täna suunatud teist tüüpi – pikema perspektiiviga – eesmärkidele nagu mõjutustöö, informatsioon ja õiguste eest võitlemine. Nüüdseks nõutakse ühiskonnalt juba ka muid õigusi nagu õigus haridusele, tööle jne. Projektikoostöö on aidanud inimestel näha muutumisvõimalusi uuel moel ning suurenenud on soov ise sekkuda ja muutusi esile kutsuda.

Mõned Baltimaade organisatsioonid nimetavad süvenenud teadmisi IT ja arvutite alal kui üht olulist edasiarengut liikmete seas. See on võimaldanud neil saada kontakti teiste samas olukorras olevate inimestega kogemuste vahetamise eesmärgil ning samuti on see suurendanud võimalusi endale elatist teenida.

Endiselt on aga suureks probleemiks töö kättesaadavus, ligipääsetav transport ning moodsad abivahendid. Enamikul puudega inimestel on väga raske majanduslik olukord – see takistab nende võimalusi iseseisvalt toime tulla.

Koostöö mõju üldsuse hoiakutele

- Inimeste hoiakuid ja suhtumist on väga raske muuta, seda nii teiste kui iseenda suhtes.

On raske muuta üldiseid hoiakuid, aga teatud määral nähakse ka siin edu. Paljud Baltimaade vastajad on öelnud, et nüüd võib täheldada juba hoopis sallivamat suhtumist puuetega inimestesse.

See, et meedia on hakanud üha enam kajastama puuetega inimeste elu, on oluliselt mõjutanud üldsuse suhtumise muutumist puuetega inimestesse. Täna on üldsus teadlik puuetega inimeste probleemidest, nende tegevusest ning erinevaid puuderühmi esindavatest organisatsioonidest.

Lähim ümbruskond, see tähendab perekond ja sõbrad, on samuti teatud määral

muutnud oma suhtumist ja käitumist – ülihoollitseva hoiaku asemele on tulnud usk oma puudega lähedasesse ja tema võimetesse. Suures osas peetakse selle põhjuseks seda, et ka puuetega inimese lähedased on osa võtnud organisatsioonide tegevusest ning see on suurendanud nende teadmisi ja arusaamist.

Ühe projekti põhieesmärgiks oli puuetega inimeste integreerimine tavakooli ja tööellu. Selles osas on märgata suuri muutusi üldsuse hoiakutes. Samuti on näha suhtumise muutumist seoses sellega, et puudega inimestel on varasemaga võrreldes olnud rohkem võimalusi takistamatult ringi liikuda. Kõige lihtsam on suhtumisi muuta vahetu suhtlemise kaudu.

Tänu koostööprojektidele on organisatsioonide tegevust hakatud suunama rohkem väljapoole, mis omakorda on oluliseks punktiks üldsuse hoiakute muutmisel. Mõned organisatsioonid on ehk siiski rohkem tegelnud informatsiooni levitamisega spetsiifilise haiguse või puude kohta, mille heaks nad töötavad, ja vähem tegelnud laiemal ulatusega küsimustega nagu puuetega inimeste õigused, elutingimused ning üldine hoiak nende suhtes.

Need koostööprojektid, mille tulemusena loodi üha enam kohalikke ühinguid, on samuti kaasa aidanud hoiakute muutumisele kohtadel, kus ühingud oma tööd alustasid.

Koostöö Rootsi organisatsioonidega ja tulevik

- Koostöö Rootsi ja Baltimaade organisatsioonide vahel on sujunud hästi ning enamik loodab mingit laadi tulevasele koostööle.

Enamalt jaolt kõik Baltimaade organisatsioonid, välja arvatud kaks, on vastanud, et koostöö Rootsi organisatsioonidega on toimunud väga hästi. Nii Rootsi kui Baltimaade vastajad toovad esile seda tugevat asjassepühendumist ja vastastikust tuge, mis on valitsenud koostööpartnerite vahel, ning kui oluline see on projekti jaoks olnud. Rootsi organisatsioonid tõstavad esile projektis osalejate positiivset hoiakut ning tugevat tahet muutusi esile kutsuda. Kontaktid Rootsi ja Baltimaade koostööprojektides osalenud inimeste vahel on viinud koguni isiklike sõprussuheteni. Mitmel juhul tundub siiski, et koostöö on sõltunud ainult üksikutest inimestest vastavates organisatsioonides. Tihedad kontaktid organisatsioonide vahel on osutunud võimalikuks suures osas e-posti tõttu.

Enamik Baltimaade osapooli on arvamusel, et koostöö on põhinenud eelkõige Rootsi-poolsetel kogemustel, mis on hiljem kohandatud Baltimaade oludega. Leitakse, et Rootsilt on palju õpitud, kuna Rootsil on pikemaajalised traditsioonid ning seetõttu suuremad kogemused puuetega inimeste organisatsioonides töötamisel ja nende juhtimisel. Rootsi organisatsioonid omalt poolt on vastanud, et koostöö põhines eelkõige Baltimaade tulevikuperspektiividel.

Oma vastustes loetlevad Baltimaade organisatsioonid rea erinevaid valdkondi, millele on nende arvates tuleks tulevikus esmajärjekorras keskenduda. Ühine arvamus on siiski, et loodetakse tulevale koostööle Rootsi partneritega, pidamata seejuures silmas finantsabi, vaid eelkõige just kogemuste vahetust. Samuti loodavad Baltimaade organisatsioonid oma Rootsi partnerite toetust puuetega inimesi

puudutavale tööle Euroopa Liidu raames ja tahaksid jagada kogemusi ka selles valdkonnas. Enamik mainib, et oluline on jätkata organisatsioonide ülesehitamist ja arendamist ning et selle finantseerimiseks leitaks stabiilne lahendus.

Paljudel organisatsioonidel ongi juba uued projektid käimas väljaspoolt hangitud vahenditega.

Need Baltimaade organisatsioonide esindajad, kes on käinud Rootsis potentsiaalsete jätkuprojektide teemalistel läbirääkimistel, kirjeldavad oma kogemusi kui väga positiivseid ja õpetlikke.

Koostöö käigus esilekerkinud probleemide hulgas mainitakse mitmel puhul keelebarjääre. Paljud Baltimaade organisatsioonid märgivad, et juhul kui projekt peaks uuesti käivituma, kavatsevad nad sellesse kaasata rohkem regionaalseid ja kohalikke ühinguid. Mitmed nimetavad, et tahaksid projektis näha selgemaid eesmärke ja vahe-eesmärke.

Kokkuvõtlik hinnang

Kokkuvõtliku hinnanguna Rootsi- ja Baltimaade puuetega inimeste organisatsioonide ja teiste partnerite vahelise arengukoostöö osas võib väita, et tulemus oli edukas. Enamikel juhtudel oli mõlemalt poolt tunda suurt huvi ja asjassepühendumist ning üheskoos on tehtud tublit tööd, et muuta tugevamaks Baltimaade organisatsioonid ja nende liikmeskond.

Koostöö on oluliselt süvendanud Baltimaade organisatsioonide ja nende liikmete enesekindlust ja usku oma võimetusse. Koostöös samalaadset puuet esindavate Rootsi organisatsioonidega on avanenud uued võimalused ning saadi kinnitust, et muutused on võimalikud. Kasvanud usk enesesse on omakorda avanud liikmete algatusvõime ning organisatsioonide tegevus on oluliselt laienenud. Järelikult võib suure tõenäosusega väita, et arengukoostöö on kaasa aidanud demokraatia kultuuri süvendamisele ning sotsiaalselt püsivatele ümberkujundustele majanduslike võimaluste vallas, mis oli ka Rootsi poolne esmane eesmärk arengukoostöös Baltimaadega.

Mõistagi otavad mitmed probleemid endiselt lahendust, enne kui puudega inimesed Baltimaades võivad elada oma elu teiste inimestega võrdsetel tingimustel. Probleem, mis uurimustes ikka ja uuesti üles kerkib, on materiaalse ressursside nappus nii organisatsioonides kui liikmete hulgas, puudus aktiivsetest, tööd edendada tahtvatest liikmetest ning üldsuse ja liikmete endi suhtumine puuetega inimestesse ja nende võimetusse.

Uurimus näitab, et on olemas head võimalused edasiseks koostööks Rootsi ja Baltimaade puuetega inimeste organisatsioonide vahel. Millisel kujul ja millises ulatuses koostöö aset leiab, näitavad jätkuvad arutelud.